

och där ska vi mötas. Det blir på *sexualitetens område* könskampen kommer att föras. Det gäller pornografi, prostitution och våldtäkt. Och det blir med *sexualitet som medel*, tex sexuella trakasserier på arbetsplatser, som kvinnors styrka kommer att bekämpas. Och det är *sexuella orsaker* till bekämpandet, »diskrimineringen« av kvinnor (könsidentiteten hotas). Det finns ingen väg tillbaka och vägen framåt, menar jag, måste gå via att kvinnors position ytterligare förstärks. Och här kan rätten användas för att fördela resurserna på ett annat rättfärdigare sätt, så att kvinnorna får mer tid och pengar och mindre arbete.¹²⁾ Starka och stärkta kan vi nog sätta villkor för både lönearbetsavtalet och det heterosexuella avtalet.

NOTER

1. Det som idag finns är i stort sett det som kommit i samband med patriarkatteoridebatten, se tex artikeln »Om patriarkat: en kritisk granskning«, *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr. 1 1983, där flera referenser ges.
2. Se tex Joan W. Scott-Louise A Tilly: »Women's work and the family in nineteenth-century Europe«, *Journal of interdisciplinary History*, winter 1975.
3. Jag har utvecklat dessa resonemang något mer i artikeln »Försörjning i ett könskampsperspektiv«, *Retfærd* nr 29 1985.
4. Gunnar Heinsohn, Rolf Knieper, Otto Steiger: »Människoproduktionens historia«, Lund 1982.
5. En brilliant analys av »den juridiska våldtäkten« har Catherine A MacKinnon gjort i artikeln »Feminism, Marxism, Method, and the state: Toward Feminist Jurisprudence«, i *Signs* summer 1983 vol 8 no 4.
6. Detta har Tove Stang Dahl visat på i flera av sina arbeten, tex i artikeln »Kvinnors rätt till pengar – et husmorrettslig perspektiv« i Runa Haukaa m.fl. (red); *Kvinnoforskning: Bidrag til samfunnssteori*, Oslo 1982.
7. Citat ur artikeln »Jämställdhetssyftet inom den sociala familjerätten-förr-nu-i framtiden« av Lotta Westerhäll-Gisselsson, *Svensk Juristtidning* nr. 70 1985 häfte 1, s 55.
8. Statistiskt visar SCB det bl.a. i »Välfärd för vem?«, rapport nr 22 i serien Levnadsförhållanden, Helsingborg 1981.
9. Se tex Inga-Lisa Sangregorio: »Arbete idag och i framtiden«, artikel i *Det nya vardagslivet*, Nordiska Ministerrådet 1984.
10. Anne Solberg, »Barns husarbete«, i Cato Wadel (red): *Dagliglivets organisering II*, utkommer 1986.
11. K. Moxnes: När kvinnor vil skilles, Oslo, 1980.
12. Denna rättspolitiska hållning har utvecklats inom kvinnorrätten i Oslo, mot bakgrund av de arbeten som utförts där.

Dominans og underordningsprocesser

En kommentar til Karin Widerberg

Af Agnete Weis Bentzon

Jeg benytter mig af din invitation til at tage tråden i din artikel om dominans og underordningsprocesser op. Du efterlyser »egen empiri og artikulerende modforestillinger«. Jeg vil prøve at fremlægge lidt af hvert.

Jeg er meget enig i det udgangspunkt at der må en historisk dimension med, når vi skal søge en forklaring på ulighed mellem kønnene, som den fremtræder nutidigt. Jeg synes blot ikke, at du tar konsekvensen af det synspunkt i dine ræsonnementer. Det betyder jo blandt andet, at man må præcisere tid og sted for sine påstande om den sociale virkelighed. Grove generaliseringer om selvforsyningssamfundets organisering med et formelt patriarkat virker på mig helt ahistorisk, og det gør for så vidt også den aprioriske fastslåen af to dominans- og underordningsprocesser med mændene ovenpå såvel i relation til produktionsressourcer som i relation til heteroseksualiteten.

De nutidige fænomener, som man vil forklare eller forstå bedre ved en betragtning af historien, må også karakteriseres konkret i henseende til tid og sted. Det kan selvfølgelig dreje sig om en proces af en vis varighed og med et typisk forløb mange steder. Jeg vil eksemplificere hvad jeg mener hermed.

Kvindens stilling på arbejdsmarkedet er grundigt undersøgt, og vi kan betragte det som et fastslået faktum i Skandinavien, at arbejdsmarkedet er kønsopdelt både horisontalt og vertikalt. Der er kvindefag og der er mandefag som tendens, og der er endelig en del fag, hvor begge køn er beskæftiget, og her slår den vertikale kønsopdeling igennem, således at mændene typisk er i poster i den øvre del af arbejdshierarkiet, kvinderne i den nedre del. I en del kvindefag er der i øvrigt også mænd i toppen.

Den horisontale arbejdsdeling er ikke i sig selv udtryk for undertrykkelse af kvinder. Om noget er generelt forekommende i historien, så er det vel netop en forskel på mands- og kvindeopgaver, men som du fremhæver, typisk sådan at hvert køn er selvrådende på sit særlige gebet.

Hvordan skal vi så forklare den vertikale arbejdsdeling. Jeg vil ikke indlade mig på at forklare den generelt, men give et historisk eksempel.

En industriel og privatkapitalistisk udvikling tog fart i Grønland efter anden verdenskrig fremskyndet af en bevidst politisk indsats fra dansk side. Kort fortalt betød det, at subsistensøkonomien på de mange små spredte bosteder blev trængt stærkt tilbage. Befolkningen koncentreredes især i de såkaldte åbenlandsbyer, hvor der var mulighed for havgående fiskeri året rundt. Dette fiskeri fik kraftig statsstøtte i form af etableringslån, og mens fangererhvervet næsten forsvandt, blev fiskeri hovederhvervet for den mandlige grønlandske befolkning. Samtidig udbyggedes industrianlæg i land til at modtage og behandle fiskefangsterne.

Det var en bevidst politik både fra dansk og grønlandsk side, at kvinderne skulle befolke fabrikkerne, og det gjorde de så, og behandlede mændenes fangst, som de gjorde tilforn i hjemmene. Men fabriksledelsen og arbejdslederne var udsendte danske mænd. I dag er det i højere grad uddannede grønlandske mænd, og den vertikale arbejdsdeling kan klart genfindes i grønlandsk erhvervsliv såvel som i offentlig ansættelse. Men vi må altså have kolonihistorie med for at forstå det mønster vi ser nu. En generel henvisning til overgang fra selvforsyning til lønarbejde forklarer intet.

Jeg vil give et eksempel til på nødvendigheden af historisk specificitet.

I 1954 fik Grønland en lov om opløsning af ægteskab der var bygget over den danske ægteskabslov og 5 år efter foretog jeg en undersøgelse af hvordan det var gået i samtlige tilfælde af opløsning. Jeg fandt at kvinderne havde trukket de korteste strå. De var – efter aftale – som oftest rykket ud af hjemmet (huset) med nogle ganske få personlige ejendele og efterladende børnene. Hvis man nu blot forklarer dette med patriarkatet, siger man efter min mening ikke ret meget. En bedre forklaring får man, hvis man ser på bosætningsskikkene i de traditionelle grønlandske samfund. Disse bosætningsskikke var almindelige endnu ind i 1960'erne. Det nygifte par boede som oftest i mandens forældres hus. Kvinden flyttede til mandens familie. Efterhånden som familien voksede delte husstanden sig, men det typiske var at der var flere voksne i husstanden end én mand og én kone. Når nogen flyttede ud af en sådan husstand, mand eller kvinde, tog man kun rent personlige ejendele med sig. Fællesskabet fortsatte mellem resten af husfællerne. Ægteskabslovens opløsningsregler hindrede ikke at en sådan sædvane fortsat blev fulgt. Den patrilokale bosætningsskik var i øvrigt ikke absolut enerådende. Hvis bruden boede i en husstand uden en voksen mand men f.eks. med en enke og flere børn flyttede brudgommen typisk til brudens familiehus. Indtraf skilsmisse i en sådan husstand flyttede manden.

Jeg vil afslutte min kalejdoskopiske kommentar med endnu et stykke empiri.

Den australske indfødte befolkning fører i disse år en kamp for anerkendelse af deres sædvaneret som retskilde i retssager, hvor indfødte er parter. Under overvejelse af disse krav nedsatte regeringen en undersøgelseskommission som på grundlag af en lang række gruppeinterviews skulle give en fremstilling af indholdet i sædvaneretten. Resultatet blev en beskrivelse af en fuldstændig mandsdomineret samfundsorden. Kvinder havde øjensynligt intet at skulle sige. En kvindelig socialantropolog, som ikke havde været med i undersøgelsen fik henvendelse fra nogle harmfulde indfødte kvinder, der kraftigt protesterede mod den version af sædvaneretten, som kommissionen havde fremlagt som sit resultat. I de indfødte australieres samfund var mænds og kvinders dagligliv fuldstændig kønsopdelt. Mænd måtte ikke komme i kvinders forsamlinger og kvinder ikke i mænds. Kvinder bestyrede økonomien (mænd fik lomme penge) og kvinderne havde vigtige sakrale opgaver, som mændene var uden indsigt i og ikke kunne berette om. Det var kun mænd der var kommet til de møder, mandlige hvide forskere og administratorer havde indkaldt til. Kvinderne beklagede sig i den forbindelse også over at den australske administration udbetalte sociale ydelser til mænd, der ikke havde eller følte noget ansvar for familiens underhold.

Pointen er at når man ud fra sin egen kulturbaggrund tror på patriarkatet som et generelt fænomen har man alt for let ved at finde det overalt og bruge begrebet til uberettigede deduktioner.

LITTERATUR

Diana Bell: Aboriginal Women and the recognition of customary law in Australia. Paper presented at the XIth International Congress of Anthropological and Ethnological Science, Canada 1983.

Agnete Weis Bentzon: Familiens organisation i de vestgrønlandske samfund. Nyt fra Samfundsvidenskaberne bf. 10 1968. Samme, Opløsning af ægteskab i Grønland, Udvalg for samfundsforskning 1961.

Anette Borchorst: Arbejdsmarkedets kønsopdeling, Ålborg Universitetsforlag 1984.